

Zeitschrift: Annalas da la Societad Retorumantscha
Herausgeber: Societad Retorumantscha
Band: 76 (1963)

Artikel: Igl schluppet : gi auditiv an treis acts
Autor: Cadotsch, Peder
DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-226419>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. [Siehe Rechtliche Hinweise.](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. [Voir Informations légales.](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. [See Legal notice.](#)

Download PDF: 02.04.2025

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

Igl schluppet

Gi auditiv an treis acts

da Peder Cadotsch

Persungas:

igl cronist

Sep Brenn

Tona Brenn, frar da Sep

Maria Brenn, donna da Sep

Amprem vaschign

Sagond vaschign

Ser Giatgen, plevant da Stierva

en colonel franzos

amprem tgipitona franzos

sagond tgipitona franzos

amprem suldo franzos

sagond suldo franzos

Carla Augustin, advocat da Tona Brenn

pievel e suldada

Taimp:

vers la fegn digl deshdotgavel tschentaner

Li:

amprem e sagond act: Stierva

terz act: Tusang

Prolog digl cronist:

Vers la fegn digl deshdotgavel tschentaner las truppas franzosas on inundo l'antiera Svizra. Colonnas revoluziunarias on penetro er igl Grischung. Igl clom da ghera ò resuno tras las valladas reticas. Giu

digls clutgers dallas baselgias da Surmeir on suno igls sains da sturn!
 — *Ma a Surmeir mantgevan manaders capavels, a Surmeir mantgevan armas — a Surmeir mantgeva igl spiert da Tgalavagna! —*
Angal ena pitschna rotschetta Sursetters è marschada a Vasarouls per defender l'onour dalla tera. Ma chel pugn plagn defendours ò stuia tschassar bagnspert.
Uscheia è scrudada la resistenza, ed igls Franzos on occupo Surmeir. An chels deis abitava a Stierva la famiglia Brenn. Ella dumbrava dus tgesadas sot igl tetg communabel d'ena tgesa dobla. D'ena vart stava Tona Brenn cun la sia sora ed igls genitours. L'otra vart abitava Sep Brenn. Sep Brenn era marido e possedevea nov unfants.
Las pli noblas relaziungs rigivan tranter las dus famiglias. Igl frars Brenn eran bungs pours ed excellents catscheders.
Ma l'invasiung franzosa ò disturbo igl calm tgi rigiva — ed ò purto bler sanc e bleras larmas! —

I. act

(sen piazza publica a Stierva)

Amprema scena

(Ena leva ed amparnevla musica derva la scena. Tranteraint ins sainta varsacantas brunsignas da tgoras ed encal beschel! Tona Brenn reiva con la sia donna sen piazza. El è paragea per eir sen l'alp.)
 (No da Meir ins sainta varsacantas schluppettadas!)

MARIA:

Isasmammetta, Sep! Saintas chels colps no da Meir?

SEP:

Bagn franc! Igl Franzos niron noase!

MARIA:

Signer Dia! E chegl deist cun vusch schi calma! Ma tge vainsa alloura da piglier a mangs?

SEP:

Tge piglier a mangs? Navot! E partge er? Terla Maria, nous stuagn continuar igl noss travagl da mintga de scu adacò. La sgarschour franzosa passaro Surmeir scu ena tampesta da muntogna. Neivlas neiras sa stumplaron dalla val noase. Ma ellas

passaron — scu ellas niron! — Franc, Maria, prest glischaro puspe igl sulegl sur la nossa tera.

MARIA:

Ma schi las nossas vischnanchettas saron intschendradas? Sch'igls noss omens, sch'igls noss unfants sarons mazzos?

SEP:

Betg malegia igl avigneir anc pi stgeir tgi chegl l'è! Sch'igl noss pievel stat chiet — n'è'gl da tameir navot! —

MARIA:

E sch'el na stat betg?

SEP:

Betg vegias tema, tgera donna! Da vart digl pievel surmiran n'è'gl da spitgar nigra resistenza. Damai n'on igls Franzos nign muteiv da commetter malfatgs ancunter la nossa tera, ancunter igl noss pievel.

MARIA:

Ma te sast bagn tg'igl cunsegl da ghera s'ò raduno a Suagnin, a Tinizong ed an oters lias!

SEP:

Chegl è angal en fi da brostgas. El saro prest stido. Surmeir n'ò nigns manaders cun autoritad avonda per rimnar tot igls Surmirans sot ena bandiera uneida. Chegl è trest avonda! Nous stuagn ans turpager davant igls nos eroxs morts a Tgalavagna.

MARIA:

Creist propa tgi nous na vegian da tameir navot?

SEP:

Angal ena pitschna roschetta da Surses s'ò decida da marschar a Casti per ratschever igls Franzos. Ma tge vottan chels pèr omens reuscheir cun lour furtgas e pals cunter las armas modernas dalla truppa franzosa?

MARIA:

Franc, Sep, ia sung an tants chitos! En nosch presentimaint umbrivescha la mia orma. Chegl monta navot da bung.

SEP:

Nign muteiv d'esser inchiatta! — Ma ia stò ossa eir! — Gl'è anc en bel toc anfignen sen l'alp. — Vo ossa a tgesa e vegias chito digls unfants.

(vot eir)

Ma chegl tg'ia leva anc deir: scu va santia pratendan igls Franzos la cunsegna da tot las armas da fi. Per cass tg'ia na fiss betg anc a tgesa cura tg'igls Franzos reivan — sast bagn igls surdar igls dus cargiadavants digl tat! —

MARIA:

E la tia fisa da tgatscha?

SEP:

La mi'fisa? Ha, ha! Lezza è svaneida! Impussebel da la cattar. Forsa ella ainten igl vainter dalla balena da Gionas.

MARIA:

An nom da Dia! Sep, te varossas betg zuppo la ti'fisa? Igls Franzos nissan franc la cattar — e chegl maness nous tots alla maloura.

SEP:

Vegias nigna tema, Maria! Nign la cattaro. La mi'fisa, igl segn da liber catscheder grischung, na dastga betg neir ainten igls mangs digl inimei. — Ma gl'è ossa ple tgi ouras dad eir. Stò damai cun Dia ed a bun ans veir!

(Ins sainta Sep a parteir. Anavos resta Maria cun la sia angoscha.)

MARIA:

En'angoscha immensa stranscha igl mies cor. O, angal tgi chest coschmar fiss gio passo!

(Maria vei igl sies chino Tona Brenn tgi reiva se d'ena streglia)

MARIA:

Tge furtegn! Tscho reiva Tona, igl mies chino. Ia stò discorrer cun el. Igl mies cor è mengia plagn! —

Sagonda scena

(Musica, dus plunts da schluppet, igl tung da pass. Tona Brenn reiva sen piazza.)

TONA:

Bun de, chinada Maria!

MARIA:

Bun de, Tona!

TONA:

Ei, chinada, tot combriida? — Mattagn igls Franzos tg'at inchiattan!

MARIA:

Ia sung tamantada, Tona! Sung plagn angoscha! — Franc tg'igls Franzos ans portan disfurtegnà.

TONA:

Ia crei strousch tg'els niron a sa lubeir noschadads ancunter la nossa vischnanca. Bagn varonsa da cunsignier las nossas armas da fi, ma per las nossas tgesas e surtot per la nossa veta na vainsa da tameir zont navot. Franc, chinada!

(Ins sàinta sains e schluppettadas. Igl tung digls sains sa perda, dantant tg'igls colps da schluppet sa rapettan adegna puspe an intervals: bôt antieras mitraglias, bôt angal colps singuls! Gl'antier è purto da musica da marcia.)

MARIA:

Chegl èn igls sains da Casti! — Igls sains da sturn! —

TONA:

Ma els cloman invanamaintg. Nign suondaro igl lour clom.

MARIA:

Franc tg'igls Franzos reivan noase.

TONA:

Ansant vaia santia la nova tg'ena colonna franzosa vegia piglia la scursaneida per rivar se Stierva. I pudaron rivar mintga mument.

MARIA:

Signer Dia! Tge vainsa da piglier a mangs?

TONA:

Ser Giatgen, igl noss plevant, ò supplitgia tot igls vaschigns da mintigneir sanc freid e da betg sa revoltar ancunter la cunsegna dallas armas da fi.

MARIA:

Ast te en'ideia, noua tgi Sep ò pudia zuppar la sia fisa?

TONA:

Tge? Sep ò zuppo la fisa?

MARIA:

Uscheia am ò'l laschea parcorscher.

TONA:

Ia stò dalunga discorer cun Sep.

MARIA:

Sep è ia sen l'alp.

TONA:

Damai mengia tard, mengia tard forsa, per evitar ena disgraztga.

MARIA:

Mammetta! Er te temas damai tg'igls Franzos cattan forsa —

TONA:

— l'arma zuppada! — Pardina! — Er a me fogl mal d'extrader la mia buna fisa. Ma igl sang giudezi e la siertad digl cumegn pratenda chest sacrifici. — Speranza turna mies frar anc bôt avonda per pudeir reparar la sia negligentscha.

MARIA:

Igls Franzos on en'isma da tgang da tgatscha. Franc tg'els catteron la fisa da Sep! — O tge disgraztga, e tge mal spitgaro anc sen nous. Ia mor dalla tema.

TONA:

Vegias curasch, tgera chinada. Anc n'è'gl betg ouras da bargeir. Speragn igl miglier ed ans racumondagn ainten igls mangs digl Totpussant. Vo ossa a tgesa. Ia niro sperasve pi tard.

MARIA:

Schi stò bagn, Tona, ed a bun ans veir.

TONA:

Adia! Stò bagn!

(Maria vo! Tona resta anavos pansarous.)

TONA:

Tge ideia stravaganta da mies frar da zuppar la sia fisa da tgatscha. Bagn franc, el varo tema tg'igl sies gaffen na vigna betg randia ple. — E chegl cun bunga raschung! — Partge chegl tgi parta cugls Franzos — na turnaro mai ple. Ma ins stò vurdar an fatscha alla realitad e sa sottametter agl basigns dil mument.

Terza scena

(Ins sainta colps da schluppet tot manevol. Igls sains da Stierva resungan. Cloms da differentas vouschs. Blera gliout corra ansemen sen piazza. Ins sainta tranter la canera generala singuls cloms: «igls Franzos», «igls Franzos èn no». La suldada franzosa occupescha Stierva. Oters cloms penetreschan l'aria: «En avant!» — «Les crétins» — «Crébleu!» — «En avant — an avant».)

AMPREM VASCHIGN:

Signer Dia! Igls Franzos èn no.

SAGOND VASCHIGN:

Pora nous! Nous saron pers.

AMPREM VASCHIGN:

Franc tg'ans sagettan giu tots ansemen.

SAGOND VASCHIGN:

O Dia, tge piglier a mangs!

(Igl Franzos catschan notiers biestga grossa, tgoras e nursas. Ins sainta igl migem ed igl baschlem, ils zampugns ed igls scalots da chels animals.)

AMPREM VASCHIGN:

I angolans parfign la nossa biestga.

SAGOND VASCHIGN:

E la mia suletta tgora.

AMPREM VASCHIGN:

E tscho la mia scalotta! O pora, pora nursigna!

(En tenent franzos circumdescha cun la sia truppa la piazza. Igl tenent sa posta sen ena tagliola davant ena tgesa e cloma agls vaschigns da Stierva radunos sen piazza.)

TENENT:

Vaschigns da Stierva!

Ia sung cò an nom digl grond general franzos per purtar a vusoters la liberaziung dalla pussanza digls gronds. E cun la libertad az purtainsa egalitad e fraternitad.

Parche gl dastga pratender tgi vusoters ans ratschevas scu ameis e surpeglia sainza marmogn las pitschnas unfrendas tgi nous stuagn imponer a vusoters.

Vaschigns da Stierva!

La truppa franzosa stò aveir duple nutrimaint. Vusoters vez armainta e muntanera ple tgi avonda. — Parche gl stò ena part neir cunsigneida alla truppa franzosa, agls voss ameis!

(Ins sainta dapartot marmogns)

Silenzi! — Ia na vartesch nigns marmogns! — Crébleu! — Az vi anc giustrar schi fò basigns. — Anc ensatge? — Cura tgi nous vagn gia occupo Lantsch, ò ena rotscha da Surmeir attatgea la nossa truppa. — Bagn franc sainza success. Cura tgi las nossas mitraglias on antschet la lavour — èn chels traditours dalunga sa ratratgs. — Ma chest'acziung pratenda vandetga. Gl'è igl voss dueir d'extrader chels traditours dalla libertad.

Vaschigns da Stierva!

Gl'è pi anavant igl mies dueir da pratender da vusoters la cunsegna da tot las armas da fi. Tgi tgi cunterfo a chest cumond niro mano sainza remischung davant igl cunsegl da ghera a Tusang.

(La gliout marmogna. La biestga migia. Encal scalot sa fò santeir. Schluppets vignan pattos sen piazza an en munt. Igl sains da Stierva resunga — e sa perda ainten igl gliunschant.)

* * *

Igl cronist:

Stierva è nia occupo digls Franzos. Tot las armas da fi on stuia neir cunsigneidas. Tgesa per tgesa è neida sgultrada da giudem anfignen sesom. La pi bela biestga ed igl migler magliaretsch è nia cunfistgia. E la bela vischnanca da Stierva è neida surtratga cun en stgeir vel da profunda tristezza.

II. act

(Ainten la tgesa digls Brenns)

Amprema scena

(La steiva da Sep Brenn. Maria sesa dasper igl fridel. Ins sainta igl schuschem da la roda. I petga ve digl isch dalla steiva.)

MARIA:

Angal anavant!

(Tona Brenn aintra)

TONA:

Buna seira, chinada!

MARIA:

Te, Tona? Buna seira! Te ist propa igl bagnnia! L'angoscha am fetta, schi sung suletta.

TONA:

Sep n'è betg anc turno?

MARIA:

Ma te sast scu el è. Tantas tgossas igl pon retigneir sen l'alp. — O, ia fiss schi leda sch'el fiss gio turno. — Ma dei: tge novas portas?

TONA:

Betg gist las miglras!

MARIA:

Schi rachinta! Betg vegias risguard sen me. Ia stò saveir tot.

TONA:

Ena gronda part dalla biestga e dall'armainta vign gio catscheda veagiu ancunter Casti.

MARIA:

Tge catastrofa!

TONA:

Las nossas dus bovas èn er tranter.

MARIA:

Per l'amour da Dia e da tots igls sontgs!

TONA:

Ed igl mender da tot è: nous stuagn star cò chiets, igls mangs ainten casatga e dastgagn vurdar tiers scu nign privos digl noss sulet nutrimaint. Schi vo uscheia anavant pudainsa prest eir sen la pizza a munscher igls tgamutschs — — schi lagn anc en zichel latg pigls noss unfants.

MARIA:

Schi n'ischans betg anc povers avonda? Stò la misergia neir anc pi gronda?

TONA:

Igl carstgang n'è mai schi pover tg'el na pudess betg anc neir privo d'ensatge — tg'igl fò anc pi pover. — Anfignen tg'el stò sa desperar! — E chegl è alloura la fegn! — La fegn da tot! —

MARIA:

O, tras tge stgiraglias stuainsa anc passar!

TONA:

Igls Franzos on antschet a visitar las tgesas. Gl'è nia deponia men-
gia pacs gaffens da fi. Igls Franzos n'èn betg persvadias tg'igls
omens da Stierva na possedan betg duple fisas e schluppets. Prin-
cipalmaintg las tgesas da catscheders vignan visitadas manedla-
maintg. Sa betg tgi tgi ò fatg las indicaziungs necessarias! Ma igl
fatg è cò: mintga antgerna, mintga stgaffa, mintga trocla vign
sgultrada anfignen igl pi fons.

MARIA:

Signer Dia! Franc tg'igls Franzos cattan l'arma tgi Sep ò zuppo.
Angal sch'ia la vess pudia cattar. Ia vess gugent la cunsigneida.

Sagonda scena

(Ins sainta en rumplanem se per la stgela, en pèr plunts cugls schluppets ve digl isch-steiva. Ena gruppa franzos aintra.)

AMPREM SULDO:

An nom dalla gisteia!

MARIA:

Tgi Dia ans geida! — Igl Franzos!

AMPREM SULDO:

Nous vagn igl cumond da visitar l'antiera abitaziung.

TONA:

Tar nous n'èn da cattar nignas tgossas nunlubeidas.

SAGOND SULDO:

Nous lagn ans persvader personalmaintg. Nous vagn igl cumond.

MARIA:

Te Tona, mossa damais a chests suldos tot las nossas stanzas.

(Igl suldos antschevan a sgultrar la steiva. Ins sainta la canera d'ischs e da viertgels tgi vignan daverts e sarros cun en plunt. Sessour igls Franzos von ainten las otras stanzas. Adegna puspe ins sainta igl cratschlem dad ischs e da viertgels e la canera da tgossas tgi vignan pattadas per tera. Vouschs alteradas e smaladicziungs.)

MARIA:

(suletta)

O Signer Dia! Betg bandungans ainten chest'oura da malampur-
maintg. Vigilescha sur da nous — e partgeira la nossa tgesa.
(Maria vo ve vers la fanestra)

Ia vi darveir la fanestra. Igl frestg dalla seira calma forza en
poèt la mia nervousadad.

(Maria derva la fanestra e vei igl plevant tgi traversa la piazza)

O tge furtegn! Tscho passa gist igl plevant. El traversa la plaz-
za. Ia vi eir a'gl clamar. La sia praschentscha an chest mument
— è scu la praschentscha persunala d'en aughel partgirader.

(Maria sorta an prescha. Durant igl curt taimp tg'ella dovra per turnar
cugl plevant ins sainta continuadamaintg la canera tg'igls suldos fon ainten
las differentas stanzas.)

Terza scena

(Maria aintra cun igl plevant)

MARIA:

Tg'Els stgisan igl disturbi, ser plevant. Ma ia sung an tanta tema parveia dall'arma tgi Sep ò laschea svaneir. Parchegl vaia da basigns d'en pêr bungs pleds, d'en bung sustign.

PLEVANT:

Gl'è igl mies dueir da sustignair la mia muntanera durant las mendras ouras da lour veta. Ed ia va taimp, donna Maria, per la mia gliout. — Ia sung gist passo cò! — Leva far ena visita tar Nesa d'Andreia. — La pora vigletta è gio dadei malsanga. Ma oramai tg'ia sung pi da basigns cò tar vous, donna Maria, spigtaro bagn la nossa bunga vigletta. Ella ò gio tanta pazentga! — Gea, Maria, l'oura è greva. Ma nous na lagn betg amblidar igl noss Patrung e Magister, igl cal ò calmo las ondas furibundas segl lai da Genesaret cura tg'igls sies apostels eran tamantos d'angoscha e desperaziung. — Damais lainsa er nous aveir fidanza ainten igl noss Magister e Dia. Nous igl lagn ruier tg'el n'ans lascha betg crudar ainten en malampurmaintg e tg'el ans spendra da tot mal.

(Dantant igls sultos franzos èn rivos giu'n schler. Ins sainta anetgamaintg ena gronda canera da vouschs. Tranter la confusiung penetreschan singuls pleds: «une arme, une arme», «voilà le traître», «vite les menottes!», «Frappez la canaille», «En avant, en avant!»)

MARIA:

Tge munta chella canera? Ia n'anclei betg pled.

PLEVANT:

Stet chietta, donna Maria. Dia dispona! — Betg nous! — E gl'è franc adegna pigl noss bagn. Er schi para d'esser grev, — schi grev!

MARIA:

Sch'onigl forsa —

PLEVANT:

— catto l'arma da Sep.

MARIA:

O, bab an tschiel!

PLEVANT:

Miserere nobis secundum magnam misericordiam tuam!

Carta scena

(Cun grond fracasch vignan igls Franzos se per stgela ed aintran an steiva. Tona Brenn ò igls mangs lias cun tgonvettas.)

PLEVANT:

Miserere Domine! Tge sgarschevel! — Tscho reivigl cun Tona!
Igl mangs lias cun tgonvettas! Giu d'ena taimpra gotta igl sanc!
Miserere nobis, miserere nobis, Domine!

AMPREM SULDO:

Nous vagn catto en'arma zuppada. Giun schler! E chest om cò
è igl noss parschunier. El ò do tiers d'esser igl possessour dall'ar-
ma. El niro mano a Tusang davant igl cunsegl da ghera.

PLEVANT:

Ma chest na pò betg esser la vossa intenziung. Chest om cò è
cunaschia per en om dalla pasch.

SAGOND SULDO:

E l'arma zuppada?

PLEVANT:

Gl'è en catscheder tgi n'ò betg lia deponer l'arma per tema tg'el-
la na vigna betg randeida ple. Noscha intenziung n'è'gl pero
franc betg sto.

AMPREM SULDO:

Mintgin pò pratender chegl. Per nous chintan pero angal igls
fatgs. — Igl cunsegl da ghera niro a giuditgier schibagn igl noss
parschunier sia innozaint u betg.

PLEVANT:

Ma lasche passar misericordia per dretg. Forsa vez er vusoters
en de basigns d'en po cumpassiung.

AMPREM SULDO:

Nous vagn igl strict cumond da manar mintgin davant igl tri-
bunal da ghera, mintgin tgi vign inculpo d'aveir zuppo armas
da fi. Cumond è cumond.

PLEVANT:

Pero en'ouretta pudez bagn conceder agl parschunier, per tg'el
possa sa preparar e piglier las sias dispusiziungs.

AMPREM SULDO:

Bagn damai! — En'oura laschainsa igl parschunier cò sulet! —
Betg duple! — Igl sies mangs restaron pero lias — e la suldada

circumdaro la tgesa. Uscheia è ena liberaziung u fugia digl parschunier impussebla. — Profitè digl taimp! — An en'oura niro igl parschunier mano davent!

(Igl suldos partan)

MARIA:

Signer Dia, te Tona ist gio innozaint. Ma sur da Sep, sur digl mies om niro la disgraztga. Sep niro mano a Tusang — e betg te Tonà! — O Signer, ena donna priveschas digl om, unfants priveschas digl bab,—en'antiera famiglia priveschas digl nutreider.

TONA:

Stet angal chiets, igls mies tgers. — La famiglia dess betg neir privada digl bab. *Ia* giaro a Tusang an pe da mies frar Sep. — Na, na, angal stet chiets! La mia decisiung è definiteiva. *Ia* na va nigra famiglia. — E schi Dia vot tg'ia na turna betg ple — schi è la disgraztga manc gronda, tgi da privar en'antiera famiglia digl nutreider, bab e consort. Bagn franc, la svanteira è er uscheia gronda avonda. Ma scu Dia vot! Digls Franzos sarogl da spitgier nigra remischung! — Ma tge lez: da veiver vainsa tuttegna betg ple en sempiterna. Sen tschiel pero darogl franc en bel reveir!

MARIA:

E Sep —?

TONA:

Igl Franzos na son betg, tgi gl'è l'arma da Sep. Cura tg'els l'on cattada, igls vaia dalunga detg tgi seia la meia! Lagn ossa betg anc trer aint Sep ainten la tgossa, schiglio pudainsa marschar tots dus a Tusang, betg angal ia! — Ed ia vi eir sulet! Sulet! —

MARIA:

Bung Tona, gl'è en immens sacrifici tgi te vot far. Nous na vagn nign dretg da pratender en tal da tè!

TONA:

Gl'è pero la mia voluntad! — Schi egn da nous dus frars stò mureir — alloura viglia *ia* esser chel tal!

PLEVANT:

Vous ischas en exaimpel d'ena gronda orma, d'en nobel character. Igl Signer niro franc az recumpensar doblamaintg.

TONA:

Ser plevant, sch'Els lubeschan, fatscha anc confessiung generala avant tgi parteir. Er lessa ratschever la sontga communiung.

PLEVANT:

Gea, chegl saro en grond ageid!—Nous lagn implorar igl tschiel, la nossa protectoura Maria Madlagna — e Nossadonna da Ziteil. Chegl saro igl migler confiart per igl grev viadi tgi stuez oramai far.

Tschintgavla scena

Igl cronist:

Ainten igl frataimp ò Sep Brenn fitto las sias lavours sen l'alp. El è turno a Stierva. Gio dagliunsch ol pudia veir la suldada tgi fascheva guardia anturn la sia tgesa. Bagnfranc tg'el ò dalunga smino igl mutiv. La tema ed igl chito accelerescha igls sies pass. Sep Brenn reiva davant la sia tgesa, corra se per stgela — aintra an steiva e stat stramia davant igl sies frar)

SEP:

Per l'amour da Dia, Tona, te ist ancadano!

TONA:

Igls Franzos òn catto la tia arma. Ia igls va laschea creir tg'ia seia igl possessour d'ella. Oramai sunga decidia d'eir an ties pe davant igl cunsegl da ghera a Tusang.

SEP:

Na, maiple! Igls Franzos fascharon gio curt process. Ma ia sung igl culpant! — Ia stò eir davant igl cunsegl da ghera. Tger frar, ia rancanosch la tia bela gesta. — Ma te ist sainza colpa. Ia na dastg betg at sacrificitgier, partge te ist digltottafatg innozaint. Ia — ed angal ia sung igl culpant. — Dalunga viglia ma preschantar agls Franzos. Schi ensatgi stò panar la mia malprudentscha — alloura stò ia panar.

TONA:

Per l'amour da tot chegl tg'at è tger, betg fò chel pass. Ia giaro a Tusang per tè. Ia sung decidia. La veta è curta. En de duple u da manc, tge amporta! Ia sung paragea — schi stò esser — per bandunar chest mond. Ia sper ainten Dia — e Nossadonna da Ziteil am ratschevaro cun bratscha averta. — Te stost star

cò, Sep. La tia famiglia ò basigns da tè. Igl's unfants on basigns digl bab! — Vegias chito da tots, Sep! — Ma ossa stoia deir adia. L'oura concedeida vo vers la fegn.

SEP:

(profondamaintg commuento)

Te vot far chel pass per me? Per me culpant?

TONA:

Gea! Ma laschè'm ossa en mument sulet cugl plevant. Ia less ma preparar!

SEP:

Tge grev mumaint! — — — Schi vo damaias te, tger frar! — Mai, maiple nironsa at amblidar. — Vea an mia bratscha, te nobel mussamaint da carezza fraterna, d'unfrenda e sacrifici.

(Durant igl's davos plets digl's dus frars Brenn resungan levet igl's sains da Stierva)

TONA:

Adia, tger frar, adia tots ansemen.

SEP:

Adia, bung Tona, a bun ans veir!

TOTS:

A bun ans veir.

(Segl davos pled rabatta ena ferma schluppettada)

Igl cronist:

Otg omens òn banduno Stierva. Davantor marschan dus sultos franzos. Els èn armos anfignen segls daints. Anmez la sagonda lengia vo igl pover Tona Brenn, igl's mangs rantos segl des cun tgonvettas. Da vart sanester el è accumpagnea digl sies amei Gion Schmid, da vart dretg digl sies defensour ed advocat Carla Augustin da Mon, en om da passa 60 onns. Carla Augustin è sto a sies taimp gardist alla curt franzosa. La sia eloquenza ed intelligenza era ancunaschainta gliunsch anturn. Parchegl è'l nia clamo an totta prescha no da Mon per defender la tgossa da Tona Brenn davant igl cunsegl da ghera a Tusang. Otg omens marschan damai sur Solas tras la veia stretga da Meir. Davantor dus sultos franzos, davos dus sultos franzos e tranter aint igl disfurtino. En sergent franzos cumonda la rotscha. Cunter seira è chesta rotscha rivada a Tusang. Tona Brenn è nia farmo an parschung. Igl sies defensour ò anc dei durant la notg preparo la defeisa. All'alva digl de s'è raduno igl cunsegl da ghera, en colonel cun dus tgiptonas. Carla Augustin è nia accepto scu defensour digl inculpo.

III. act

(En corn resunga. La truppa franzosa sa radunescha sen la piazza. Ins saintna igls pass dalla suldada, la canera dallas armas ed igl clac-clac digls pass da tgvalls.)

Amprema scena

(Igl Cunsegl da ghera sa radunescha. En colonel è president, dus tgipitonas figureschan scu darscheders. Ins sainta scu igl tribunal aintra e peglia plaz davos meisa.)

COLONEL:

Oz vainsa puspe en straintg de.

TGIPITONA I:

Treis cass da Schons, dus da Valragn e catter da Surselva.

TGIPITONA II:

Ier seira onigl mano notiers anc en nov cliaint.

COLONEL:

Schi ma sbagl betg è'gl en revoluziunari da Surmeir.

TGIPITONA II:

Gea, i para tgi seia en zont privlous cumpogn.

COLONEL:

Cun da chella ratagna ans occupainsa mintgade. — Fascharon curt process.

TGIPITONA I:

Cartez betg, signour colonel, tgi tant sanc stò dasdar igl spirt da vandetga?

COLONEL:

Chel spirt niro cuschanto mintgamai segl camp d'execuziung. E chels tgi restan anavos n'on franc betg mostgas da nutreir sentimaints da vandetga. Chegl pudez am creir! Ia va esperienza!

TGIPOTONA I:

Tgi so schi nissan betg da reuscheir daple cun en po risguard e la tgapentscha da lour situaziung?

TGIPOTONA II:

Mievladad fiss la fegn dalla nossa acziung. Angal igl pugn vign ancletg tar chella gliout dalla muntogna.

COLONEL:

Calè ossa! — Nous stuagn antschever la nossa lavour. Cun tge cass lainsa antschever?

TGIPOTONA II:

Chel da Surmeir! Chest am para d'esser interessant, partge igl inculpo è en catscheder, scu vign detg! E catscheders èn special-maintg privlous.

COLONEL:

Bung! — Guardia, manè notiers igl parschunier Tona Brenn da Stierva. Lasche er antrar igl sies defensour!

(La guardia cloma «à vos ordres mon colonel» e zappa giu.)

Sagonda scena

(Ins sainta igl tiritam digls schomers. La guardia magna notiers igl inculpo Tona Brenn. A madem taimp aintra er Augustin.)

COLONEL:

Vous ischas damai igl tgiso! Igl voss nom?

TONA:

Tona Brenn:

COLONEL:

Da noua?

TONA:

Da Stierva.

COLONEL:

Ischas marido?

TONA:

Na, ia sung nubil.

COLONEL:

Bung! — Rivagn tar la tgisa. Vous ischas inculpo d'aveir zuppo en'arma da fi ed uscheia d'aveir cunterfatg agl cumond proclamo. Chest fatg munta resistenza e revolta ancunter l'armada d'occupaziung. Ischas culpant? —

TONA:

Na, ia sung betg culpant digls malfatgs cuntignias ainten la tgisa. Bagn vaia zuppo en'arma. Gl'ez è veir. Ma sainza l'intenziung da ma revoltar ancunter igls Franzos. Franc betg.

COLONEL:

Egl chegl tot? — Bagn en po pac — per ans persvader dalla vossa innocenza.

AUGUSTIN:

Signour colonel! Ia sung igl defensour da signour Brenn. Carla Augustin è igl mies nom. Lubi'm tg'ia surpeglia la defeisa digl mies cliaint.

COLONEL:

Bung, monsieur Augustin! E tge vez da ramartger?

AUGUSTIN:

Per tgi vous seias persvadias dalla verdad digls mies plets, az stoia deir tg'ia sung durant bliers onns sto an sarvetsch militar franzos. Igl mies diplom da fidevkladad stuaro az persvader.

(Ins sainta tg'el surdat en palpieri. Igl tribunal discutescha a vusch bassa.)
(Siva en mument)

Bagn damai! Ia canosch fitg bagn igl tgiso. El è en om da bunga pasta. Franc tg'el n'ò mai gia l'intenziung da cunterfar agls voss cumonds. Tona Brenn ò refuso categoricamaintg da sa participar alla tirada da Vasarouls. — Liaint vavez la sia bunga intenziung da risguardar igl voss interess. Ma scu fitg verso catscheder era Tona Brenn an possess d'en'arma da precisiung. El n'ò betg lia cunsignier ord tema tgi la fisa geia a perder. Ord chel muteiv ò igl tgiso catto per bung da zuppar igl schluppet. — Pansè ve dall'isolaziung da Stierva. Angal mintga catter taimpras penetrescha ena novitad digl mond anfignen lise! Uscheia ò igl tgiso betg gia cunaschtscha dallas grevas pagnas exequeidas dalla vossa truppa. Damais stuez admitter ena tscherta raschung da surlievgiamaint.

Cartè'm, signours darscheders, Tona Brenn è en om da buontad e da mievkladad. Nign nosch sentimaint, nigna noscha intenziung ò plaz ainten igl sies cor.

Pi anavant è'gl ancunaschaint tg'igl inculpo stò nutreir igls sies genitours tg'on passo igls otganta. Daple sustigna igl tgiso la famiglia digl sies frar la cala dombra nov unfants pitschens.

Parchegl, signours darscheders, appellescha agl voss cor. Lashè passar misericordia per dretg. Az figurè en'eda ainten igl cass digl pover disfurtino. Pansè en mument ve dalla vossa famiglia, ve digls voss unfants, ve digls voss genitours — e vusoters na savez betg pronunztgier oter tgi ena mievla santentzga, ena santentzga tgi fò onour a vusoters ed all'armada d'occupaziung! — Ia va detg!

COLONEL:

Lagn ans rattrer per far la santentzga. Ella saro gista, pudez esser franc, signour defensour.

(Ins sainta en marsch marzial. El sa sperda plangaplang)

Igl cronist:

Igls darscheders on sa ratratg per sa cunsiglier. La santentzga è spert fatga. Tona Brenn da Stierva è nia catto culpant ed è nia sintintzgia alla mort tras la balla. La santentzga stò neir exequeida dalunga. Diesch suldos franzos on mano Tona Brenn sen igl camp d'execuziung.

Terza scena

(Sen igl camp d'execuziung. Ins sainta musica militar. Accumpagnea digl monoton tratam digls schombers vign Tona Brenn mano sen igl post previa. Igls suldos dombran igls vantg pass e sa postan an fatscha digl sintintzgia)

Igl cronist:

Igls suldos èn rivos segl camp d'execuziung. Tona Brenn vign pusto davant en meir. En suldo dombra igls vantg pass. Igl sintintzgia stat ferm sedretg, l'igleida ancunter tschiel. Igl peleton d'execuziung sa posta an fatscha agl sintintzgia. Igls schluppets sa dolzan — e vardan vers igl pèz da Tona Brenn.

TONA BRENN:

Gesus, Maria, Sogn Gisep, assistè'm an chest grev mumaint!

Adia, igls mies tgers!

Adia, tgera muntogna grischunga!

Adia, stet bagn! — A bun ans veir!

(Diesch colps resungan)

TONA BRENN:

Signer — ia mor — Nossadonna — da — Ziteil — gidam!

Adia — tot — igls — mies — tgers! —

(Tona Brenn croda a tera e mora. Ins sainta igls schombers e la musica d'en marsch funeral)

Igl cronist:

Uscheia fetta l'istorgia da Tona Brenn, digl frar tgi s'ò sacrificitia pigl frar.

Gl'è l'istorgia d'egn digls gronds da Surmeir.

La sia memorgia rastaro veiva schi dei scu'gl vent susura tras l'impusanta selva surmirana.

(Final musical)

FEGN